

Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit – 4. seminář

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit](#)

◆ bytový seminář, česky, vznik: 14. 11. 1972 ◆ poznámka: Datum semináře odvozeno z kontextu a ze seznamu evidovaných bytových seminářů z té doby.

◆ private seminar, Czech, origin: 14. 11. 1972

Heidegger: Vom Wesen der Wahrheit – 4. seminář [1972]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: No ne, tak když řekneš větu, že podstatou pravdy nebo vnitřní podstatou pravdy je svoboda, tak hned mě napadne, že patrně tu pravdu nikomu nevnutím, že se nesmí dít nějaké násilné předávání. Patrně je zatím myšlenka, že se ta pravda nutně bude prát se všemi předsudky a pověrami a bude teda napřed všechno odbourat, aby mohla vůbec zapůsobit. Ono nevím, zase někdo jiný... myslím, že by to mělo patřit k takové hygieně lidského myšlení. Tak už tím dochází při studiu nebo při rozhovoru, že se člověk nějak nechává strhnout tou věcí samou, o kterou jde. A nepřistupuje prostě k těm věcem s těmi předsudky. Ono to je asi u všech stejné. Ale když to má člověk v úmyslu, že to je důležité, tak to prostě pomáhá, aby se nedělaly zbytečné závěry.

Jiný hlas: Já mám pocit, že zatím těžko dělat nějaké závěry, které vyplývají konkrétně z toho pojetí svobody, poněvadž to specifické umístění tohoto pojmu se pojednává prakticky až v té další kapitole. A já mám pocit, že to je poněkud odlišné než takové to běžné pojetí svobody, co tak asi koluje mezi lidmi. Takže by těžko šlo přímo něco z toho vyvozovat. Bude asi lépe počkat, až se ty základní pojmy jako svoboda, pravda, až se to ještě trošičku víc prohloubí a rozšíří.

Hejdánek: A právě bylo by vhodné o tom teda teď pohovořit a dát průchod tomu svému běžnému pojetí svobody, abychom to pak měli s čím konfrontovat příště. To jsem si myslel, že by mohlo být docela užitečné. Nebo eventuálně to můžeme hned zkorigovat. Třeba co tady Mirek říkal, že pravda nejdřív musí odbourat některé věci. To, že to je ta myšlenka spjatosti k tomu, že vede ta myšlenka spjatosti pravdy a svobody. Že když zatížíme to slovo odbourat hodně, tak pak ovšem to je tak, jako že silou, které musí být použito předem, je tady vyčištěná cesta, aby pak po ní pravda mohla jít. To je jedno z možných pochopení, které rozhodně neměl jistě na mysli Mirek, ale které je velice hojné jinak a vede v praxi třeba k takovým důsledkům, že aby se ta jediná *marxistická* pravda mohla prosadit, tak je třeba umlčet všechny ostatní názory. Přičemž se to dělá metodami, které nutně, právě proto, že jich je použito, musí umlčet zejména tu pravdu *marxismu* samotného. Jakmile učiníte určitý názor ve společnosti předmětem zákazu, tak nemůžete tím zákazem nepostihnout všechny názory taky. A tím vlastně tím zásahem, který je z jiné roviny, tady bychom mohli říct z roviny té danosti, tím vytvoříte situaci právě nesvobody. Tedy pravda, která by chtěla nejprve odbourat mocensky třeba nebo nějak silou materiálně chtěla odbourat to, co jí překází, tak v prvním svém zásahu odbourá samu sebe. A přesto zase cosi pozitivního na tom je, ale jenomže je potřeba nějak buď jinak pochopit to slovo odbourat, a nebo raději použít jiného. Není pochyby, že pravda se může dostat ke slovu pouze tam, kde ta vřava těch názorů, eventuálně oficiálních názorů, představ, předsudků, vřava těch vykřikovaných hesel a prosazovaných koncepcí utichne. Pravda to nepřerává. Pravda prostě odejde z místa nebo nepřijde na místo, kde je taková vřava. Pravda promluví pouze tam, kde lidé ztichnou, kde začnou poslouchat, kde si nechají něco říct, kde nechtějí prosazovat sebe, ale kde se otevrou a čekají. Svoboda nespočívá v tom, že tady mýtime džungli, aby tady bylo volno, ale že ponecháme věci jak jsou a nasloucháme tomu, co je ukazuje v pravém světle. To neprochází prostřednictvím těch věcí. Ty věci jsou tady jak jsou a pravda je staví do pravého světla. Pravda je osvětluje, ukazuje je, uvádí je na scénu, ze tmy, ze skrytosti.

A tedy předpokladem je, že my poodejdeme z té scény, že my získáme jakýsi odstup. Ovšem otázka je tedy, jaký je to odstup. Znamená to, že my můžeme opravdu z té scény poodejít tak nějak materiálně? Můžeme my si dovolit, když jsme zasazeni v určité společnosti, v určité době, za určitých podmínek, v rodině a já nevím jakých ještě, můžeme si my dovolit odejít někam na poušť? Odejít stranou společnosti, odejít stranou světa a tam hledat pravdu? To je jenom vlastně takové gesto romantické nebo i eventuálně předromantické. Je to takové gesto, které má něco říci, něco znamenat, ale samo o sobě bezmocné. Odejít na poušť je neúčinné, protože člověk sám sebe nese stále sebou. A to, co mu překází v tomto světě, není ten svět, ale on sám. On odejde ze světa, ale sebe si nese. To není odchod, to není odstup. Odstup je, když člověk sám sebe zmenšuje, kdy sám sebe odečítá, kdy si nechá něco říct a sám to

nepřekřikuje. A člověk, který odejde z vřavy světa do ústraní, tak začíná být vlastně centrem vesmíru. Ve světě je jenom pionkem, ale když odejde na poušť, tam je sám, tam svět je daleko a teď je najednou jeho vesmír naplněn jím samým. Ale to není to správné, co očekává pravda.

Člověk se musí umenšovat, ne se roztáhnout v celý vesmír, najít prázdné místo, které by obsadil. Člověk musí přijít na místo, kde sám je ničím a které už je obsazeno, v němž už platí něco, kde už něco je nahoře a něco dole, kde jsou zcela určité směrnice pro něho, normy.

A ovšem k tomu musí být svoboden. Svoboda ale znamená především svoboda od sebe. Musí odstoupit od světa věcí, ale on je součástí tohoto světa. Musí mít ochotu odstoupit i sám od sebe. Zapomenout anebo *suspendovat* alespoň dočasně své zájmy, *suspendovat* své pozice a pozicičky a otevřít oči, otevřít uši a naslouchat. To je svoboda. To se myslí, ne vyčistit, dělat předpoklady, činit rovné ulice a zahrabávat rygoly a hrboly. To všechno může být jen *metafora*. Ve skutečnosti jde o tento úrok, doslova vzato.

Takže ta svoboda vlastně není vlastnost člověka. Když tady říkáme, ten odpor proti této větě může se opírat leda o předsudky, z nichž nejzatvrzejší je ten, že svoboda je vlastnost člověka. Totiž člověk, že je vybaven jakožto člověk, na rozdíl od ostatních bytostí, je vybaven jistou mimořádnou vlastností, celou řadou mimořádných vlastností. Je schopen myslet *diskurzivně*, to žádná bytost i neinteligentnější zvířata nejsou schopna. Je vybaven schopností mluvit, řečí. A mimo jiné tedy také je vybaven vlastností svobodou, být svoboden, moci rozhodovat v situaci, která připouští několik řešení, volit jednu z nich. Ne náhodou a ne pod tlakem nějakých pudů nebo nějakých jiných sil, které jsou mu vnější nebo alespoň jsou dány předem. Nýbrž on se může rozhodnout. To je ta klasická představa, co to je svoboda. Může se rozhodnout tam či onam. Ta známá historka, kterou uváděl popírač svobody tohoto typu, středověký myslitel Buridan na příkladu osla, který se ocitá, to asi znáte, to je jedna z nejznámějších historek z dějin filosofie, zcela nefilosofická. Osel přijde, nalevo má hromádku otep sena, na druhé straně má otep slámy, řekněme, že má oboje stejně rád. A teď neví, jít nalevo nebo napravo. Oboje je lákavé. A kdyby aspoň ta jedna votýpka byla větší, tak by byl důvod jít tam, jenže jsou obě stejné. Neví a až tam uprostřed chcípne hlady, poněvadž není schopen se rozhodnout pro jedno nebo pro druhé.

Tedy toto je tak asi ten obraz svobody, že člověk má před sebou dvě možnosti a teď se svobodně rozhoduje. Ať už proto, že shledává důvody a nebo že se mu jen chce, jenom to *iracionální*. To už jsou různé výklady. Ale ne, tady je docela jiné podoby, docela jiné pojetí. Člověk není vybaven svobodou, člověk se musí svobodným stát. To není vlastnost člověka, nýbrž je to poslání, je to určení, je to povinnost. A ještě víc, člověk se stává člověkem teprve, když toto poslání začne plnit. Totiž když poodstoupí a naslouchá. A co to znamená poodstoupit a naslouchat? To znamená nechat si dojít, eventuálně položit otázku. To tam máme v tom našem textu. Ale ten myslím až v té příští kapitole. Ano, v příští kapitole.

Jiný hlas: Ještě jsem se vás chtěl pak zeptat. Člověk na cestě tedy k svému vlastnímu osvobození, jak říkáte, musí poodstoupit a naslouchat a položit otázku. Když se podíváme na ten text, měl by vstoupit do toho prostoru, ve kterém nechá to jsoucno být. A tím se dostáváme do... oddat se tedy k tomu, o čem se tam mluví potom v té další kapitole, oddat se tomu, co to jsoucno správně je, jestli si to dobře rozumím. Ovšem...

Jiný hlas: Vzhledem k té negativní běžné praxi, to jest, že se právě to jsoucno nenechává být a pak se vydává za pravdu. To znamená, že tím, když se třeba vztahuje k jsoucnu, omezující svobodu člověka jako ta vlastnost, nebo se podkládá pod pojem pravdy nějaký jev nebo výpověď, to jsou potom, pokud tomu rozumím, v té čtvrté kapitole projevy nepravdy. Že si člověk má první problém v tom, jak se má osvobodit, nebo jakým způsobem provést to poodstoupení, aby se mohl dostat do toho stavu, abych to tak nazval, ve kterém by mohl nechat to jsoucno být. Jestli to nespočívá v určitém odkrývání těch nepravd. Nebo jak se dostat, jak je možné, aby člověk v té záplavě nepravd zaslechl tu otázku. Prostě čistě prakticky se ptám po tom, jak poodstoupit.

Rozumím, že je třeba poodstoupit, ale jak potom – to také navazuje na otázku Petra – hovoříte o té hygieně myšlení, prostě proniknout k tomu jádru, ze kterého potom, jestli jsem to dobře zaslechl, nějak

pramení klid, který brání člověku před nějakým předčasným závěrem. Já tohle chápu, je to důležité, ale pro mě je otázka, že třeba nedovedu rozhodnout, co takhle ještě můžu podlehnout dojmům, nekritickému dojmům, že jsem zaslechl tu otázku, a přitom *de facto* tento můj dojem je obyčejným přeznačením jsoucna za pravdu, protože se stává mým vlastním nekritickým subjektivním chápáním. Mně jde o ten způsob toho vstupu nebo o ten způsob poodstoupení, jak je to možné. To znamená, myslím tím také tu svobodu, to znamená rozhodnout se pro tu jednu možnost, prostě pro tu možnost vstoupit do toho vztahu s tou pravdou. Ale jak?

Hejdánek: Nemáte někdo na mysli, jak by se na tohle dalo odpovědět?

Jiný hlas: Já mám asi velice jednoduchý postoj tady k tomuhle problému v tom, že mám dojem, že to je otázka lidské aktivity a vůle, kterou považuji osobně za jeden z konstitučních prvků člověka, seznamovat se s věcmi, které jsou kolem něj, a s problémy, pokud možno v jejich pravosti a v jejich skutečnosti.

To znamená odkrývat tu nepravdu, která je zjevná, tak implicitně, která se jeví jako nepravost, tedy v odpovědi se podívat na to jsoucno. Ta otázka je tedy, jak to provést, jak to zajistit. Já jako člověk bych se mohl domnívat tak dejme tomu na půl cesty, že jsem se dostal do stavu poodstoupení. Je to vždycky předpoklad, já se s ním můžu setkat a nemusím, ale jde mi o ten moment, kdy se s ním nesetkám, a přesto se domnívám, že už jsem se s ním setkal. Tímto by se taky jen těžko mohl nabýt ten klid, nejsem-li přesvědčen, že jsem se nechal oslovit tou pravostí. Já jsem ten vnitřní klid nemyslel jenom od nějakých předčasných úsudků.

Já mám dojem, že z toho vyznívá jakýsi takový pokus uchopit to, o čem bych se odvážil myslet, že je asi neuchopitelné při všech lidských předpokladech, totiž stoprocentní jistotu o něčem. A to je o jsoucím předmětu, o vystižení jeho podstaty. Já mám dojem, že tady se těžko člověk dostane asi za rámec věcí, které jsou ověřitelné po stránce exaktní nebo prostřednictvím vědy, a které těžko půjdou asi dál, než sahají naše možnosti v logických úvahách.

Já mám ovšem dojem, že právě to souvisí s mou další otázkou, kterou bych chtěl vyslovit. Když jste nám minule říkal o tom, že při procesu představování jsme to vlastně my, kteří se měníme, tak jak to zůstává, jak se to děje potom v otázce, když se setkáváme nebo když máme tu čest se představovat s pravdou, do jaké míry nás tady tohle může ovlivnit vzhledem k lidské subjektivitě, subjektivnosti, i pro případ, že by naše tvrzení bylo totéž co objektivní skutečnost? To je jakýsi takový velice hluboký rozpor, který jsem z toho Heideggera vyčetl. Zůstává, vypadá to, že se tady prokazuje jedna skutečnost, která je zřejmá z učení křesťanského, a totiž, že člověk si tady z téhle určité míry nemůže nijak pomoci, poněvadž neustále zůstává v té subjektivitě, a i pro případ, že...

Hejdánek: tvrdíme něco, co je objektivně platné a objektivně správné, je to pořád z pozice subjektivity. Přitom jsme pořád ovlivňováni, když se stýkáme s předměty a když se stýkáme s výpověďmi, kterými se snažíme proniknout v jejich skutečnost, tak jsme ovlivňováni jimi v rozhodně pozitivním směru k pravdě. Jiný hlas: A proč myslíte, že tam je rozpor? Nedalo by se to uchopit, aby v tom rozpor nebyl?

Hejdánek: No, já jsem to právě chtěl uchopit tak, aby v tom rozpor byl, poněvadž se mně... pro případ, že se to uchopí tak, aby v tom rozpor nebyl, tak se mně to jeví jako neskutečné.

No, podívejte se, tak třeba předchůdce všech *filosofických* systémů, skoro všech, můžeme najít u sofistů. Tam se vyskytlo skoro vše, co bylo možno myslet. A tam se vyskytl také názor, že širšího tedy ta celá trošku anekdoticky podaná koncepce je: nic není. I kdyby něco bylo, nemůžeme se to dozvědět, nemůžeme to poznat. I kdybychom to mohli poznat, nemůžeme to nikomu sdělit.

Tedy představa, že každý člověk je tady absolutně izolován, sám, je to to velké *ich*, které nemá otevřenou cestu k druhému *ich*. Koneckonců tak jako v lidovém podání se to říká: no tak prostě do toho druhého já nevlezu.

A je to pravda. Pravda sice poněkud deprimující a nepraktická nebo apraktická, odzbrojující nebo neschopná činu. Koneckonců teda největší politický darebák přede mnou stojí tedy jako neproniknutelná duše, kdovíjak hluboká, které já nerozumím, nemohu být soudcem a tak dále.

Ale je naprosto jasné, že to je jenom jakési křečovitě zdůraznění některých jinak skutečných, pravých,

pravdivých rysů našeho postavení ve světě. Křečovitě proto, že zanedbává, zapomíná, vyřazuje jiné rysy, jiné momenty, které ovšem...

--- (s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Ty věty – to je širší rozměr než pouze pro čtverec, to platí pro každý pravidelný n -úhelník. Je nám jasná, můžeme si ji ověřit a v matematice dokázat. Ovšem taková otázka: proč platí zrovna tato zákonitost? Proč to neplatí pro trojúhelník, který není pravoúhlý, který má jiný poměr stran, jiný úhel? To už je nad naše chápání. Patrně se tady vyskytuje v naší oblasti určitý nezbytný a možná ještě daleko větší než nezbytný počet takových faktů, do jejichž podstaty proniknout nemůžeme, ale které pro určitou naši praktickou životní potřebu rozumíme a dovedeme využívat.

Hejdánek: Samozřejmě takhle to je. Ovšem musíme si uvědomit, že v dějinách myšlení, třeba matematického, toto byl výrazný krok upředu. Když se v pravém světle ukázaly podmínky té platnosti, to jest, že to musí být pravoúhlý trojúhelník a že to neplatí o jiném. Lidé byli schopni rozpoznat, kdy tohle platí a kdy ne. Svůj omezený zjištěný fakt neznali izolovaně, tak že by ho zasadili kamkoliv a blbě, ale věděli kdy.

To je velký krok upředu. Za druhé ta přesnost, s jakou to mohli formulovat. Nebyla to jenom nějaká taková přibližná zkušenost, jako třeba ve starých civilizacích zjistili zlomek, který nejlíp podával poměr obvodu a průměru kružnice. To byla známá čísla, někde měli jednoduchá, někde měli až třeba trojmístná čísla, a jejich poměr na haldu desetinných míst opravdu odpovídal tomu π . To byla ale zkušenost jiného typu než tato přesná matematická formule, která platí naprosto bez jediné nepřesnosti.

Nepřesnost může vzniknout z našeho měření v praxi, ale nikdy ne z té formule. Ta formule je naprosto absolutně platná za daných podmínek, v dané geometrii, pro daný trojúhelník, pro určitý obor otázek a tak dále. V tomto rámci platí nerelativně, absolutně platí do všech důsledků a s naprostou přesností. Z těchto dvou věcí to byl obrovský krok upředu. Ale ne poslední krok. Samozřejmě že bylo možno, když říkáte, že nám unikalo to, co bylo kolem, proč zrovna to platí o pravoúhlých trojúhelnících a proč to neplatí o těch ostatních.

Tento krok byl nezbytným předpokladem dalších kroků, které bylo možno očekávat v budoucnosti, že pochopíme i to další. To jest, že budeme schopni formulovat *Thaletovu větu* obecněji, tak že už neplatí jenom o úhlu nad poloměrem, ale nad každou sečnou. Že tam už neplatí potom, že to bude pravoúhlý trojúhelník, ale že všechny trojúhelníky, tedy všechny úhly trojúhelníků vztyčených nad základnou, která představuje sečnu v dané kružnici, jsou stejné. Toto je obecnější formule *Thaletovy věty*, která pak nám ten zvláštní případ ukáže. Podobně u pravoúhlého trojúhelníka, jakmile dosadím určité *goniometrické funkce*, tak mohu počítat s obecným trojúhelníkem v tom smyslu, jak počítám bez *goniometrických funkcí*, zdánlivě bez, protože tam ty *goniometrické funkce* jsou velmi zjednodušené, poněvadž tam nabývají hodnot třeba jedna, takže tam nejsou vidět.

Počítá i ta *Pythagorova věta*. Takže to není fakt a zas fakt, nýbrž to jsou fakta, která spolu souvisejí, která jsou v jakémsi kontextu, a to nikoliv jenom v kontextu v omezené době, ale představují možnost rozvíjení, možnost cesty dál, v níž se ukáže ten zvláštní a kuriózní a překvapující fakt jako jenom zvláštní případ obecnějších vztahů. Z tohoto důvodu se to jeví jinak, že vlastně pravda nás vede. Pravda nás vede kupředu. To, že my v dané chvíli jenom zčásti poznáváme, ještě neznamena, že jsme v uzavřeném poli. Jsme naopak v otevřeném poli, kde jdeme jistými cestami jsouce vedeni pravdou. Pravda nás vede. Pravda není to, co před nás přijde jako fakt, nýbrž to je to, co nás proměňuje. Tedy je chybné pojetí to, které předpokládá, že pravda jsou pravdivé soudy. Kdo to měl referovat toho Krajčího? Máte to? Tak to jsme zapomněli, tedy já zapomněl. Proč jste se nepřihlásil? Já na to taky zapomněl. Tak příště. Nejsou to jednotlivé ojedinělé izolované soudy pravdivé, ale pravda je to, co vůbec umožňuje, aby nějaký soud byl pravdivý a co nás vede, abychom šli od jednoho pravdivého soudu k dalšímu tak, že to nebudou jenom milníky na cestě, ale že z toho bude stále průzračnější, transparentnější soustava, že z toho bude smysl, v jehož rámci všechno dostává své místo. Já nevím, kolik máme... už nemáme moc času na to, abychom ještě zvládli. Jak to asi máte na dlouho?

Jiný hlas: No, kousek.

Hejdánek: Tak to ještě... Máte ještě chvíli čas? Dneska to můžem protáhnout.

Jiný hlas: Jo jistě, buďte tak hodný.

Ten článek *filosofa* Kryštofa Krejčího, shodou okolností rovněž v *Rozhledech po současné filosofii* pod názvem *Česká filosofie popřevratová*, má dvě části. Česká mysl se od roku 1930... *Filosof* Krejčí ze svého *filosofického* stanoviska, hojně a programově vytyčovaného se sarkasmem vůči jiným, se vyjadřuje o tom, co nazývá scholastickým zesvětštěním *filosofie* popřevratové u nás. Vedle Hromádky a Kozáka uvádí podíl *filosofa* Rádla na základě jeho redaktorské působnosti v časopisu *Křesťanská revue* a demonstrovuje ho citáty z Rádlových spisů moderního vývoje. Rádlovo *filosofické* omyl vidí vedle už špatně motivovaného tažení proti *positivismu* především v jeho rozkolísaném a nejednoznačném pojmu pravdy, které autorovi vážně v lidském dorozumění, neboť neumožňuje přesné vymezení cíle myšlení a poznávání vůči fenoménům lidské kultury, jako je třeba náboženství.

Rádlo nebere, tak Krejčí, dost vážně fakt, že pravda je pojem relativní, který nemá žádnou reálnou existenci, než že je vlastností soudu. Místo o pravdivých soudech mluví Rádlo o pravdách, respektive o pravdě, jakoby ta předcházela poznání, což dovoluje nepositivistický závěr o různých pramenech poznání. Patrnost myšlenkové stavby, která je za takto vágním užití pojmu pravdy, se *positivistovi* zprůhlední, jakmile místo něho začne užívat *positivisticky* legitimní náhrady, totiž pojmu poznatek. A zároveň vyvstane i komičnost, kterou podobná pojmová neurčitost plodí, když nám například řekne, že Bůh je pravda, která předchází poznání. Vyjde, že Bůh je poznatek.

Kladl-li Rádlo na vědu nárok, aby nejen konstatovala skutečnost, ale aby i ustanovovala, co má bezpodmínečně platit, sbližuje se pak svým scholastickým ortodoxním činěním z víry podmínku hledání pravdy i vědy, ale odcizuje se nárokům *positivismu*, to jest vědy samé. Přesto Krejčí pokládá Rádlovo omyl v otázce pravdy za pouze logicky formální.

Hejdánek: Je tam taky takovéto vyjádření respektu k Rádlovi, nebo to je někde jinde? Na jednom místě tam Krejčí říká, že vždycky si Rádla vážil a že očekával cosi podstatného od jeho formulací, a že tady byl tak nějak zklamán. To tady není asi? Je to tak?

Jiný hlas: On je prostě překvapen tím, že si zahrál s tou dýmkou a s tou *rabií*. Tady píše: „Přiznávám, že si dovedu dost dobře představit, že něco s dýmkou mohlo mít ideový vliv na myslitele takové kvality, jako je Rádlo. Poněvadž by však něco takového znamenalo neodpustitelnou urážku, které nejsem vůči Rádlovi schopen, zůstávám nad nečekaným obratem ve *filosofickém* vývoji nerozhřešenou hádankou...”

Hejdánek: To bude ještě nějaké jiné místo, ale je to trochu analogické.

Tak to je, myslím, taková docela pěkná ilustrace z našich domácích poměrů předválečných, jak ten běžný *positivistický* způsob myšlení, který byl běžný zejména u nás – *positivismus* měl obrovský vliv a přes učitelstvo to prosáklo kdekým – proto také *marxismus* u nás snad ještě víc než kde jinde nabyt takových výrazně *positivistických* forem. Ačkoliv původně rozumět *marxismu* znamená rozumět jeho nepositivistické podobě, zejména dokonce jeho protipositivistické frontě.

Ovšem samozřejmě to není výmysl, to bylo možné jedině díky tomu, že už u Engelse ten posun byl proveden. A u Lenina tím spíš, v podstatě ti *machisté*, žáci Macha a Avenaria, kterých bylo hodně v carském Rusku a kteří strhli na sebe pozornost, a proti nimž Lenin psal ten *Materialismus a empiriokriticismus*. Tak právě tím, že si zvolil za své protivníky a proti nim polemizoval, tak převzal celou řadu předpokladů, s nimiž oni samozřejmě pracovali. Takže tam je spousta *positivistických* formulací v tom Leninově spisu, které jdou ještě o něco dál než Engels. A Lenin to mohl udělat právě proto, že zase se opíral hlavně o Engelse a nikoliv o Marxe. Marx vůbec v *marxismu* má takovou bednu, bedný osud, že z Marxe, z *marxismu* nezůstalo skoro nic. To, co po desetiletí se traduje jako *marxismus*, je vlastně engelsismus. Marxe je tam strašně málo.

No a na to navázaly naše poměry, které byly tak nesmírně ovlivněny také díky Masarykovi. Masarykovi byli ovlivněni *positivismem*. Masaryk polemizoval proti *positivismu*, našel ty křížovatky nebo ta rozcestí, kde je třeba nejít dál s *positivismem* a jít jinudy, ale zároveň svou celou prací myslitelskou nesmírně

povzbuzoval *positivismus*, takže celá řada, většina, naprostá většina jeho žáků jsou *positivisté*. Žáků, masarykovců, lidí, kteří se Masarykem zabývali, kteří do pozdních let, do pozdního věku, jako Král – já nevím, jestli vám to něco říká, Josef Král, český *positivista*, nástupce Krejčího na fakultě – oslavil asi před čtrnácti dny devadesátiny a asi dva týdny předtím v sociologické jednotě, jejíž je předsedou – [nesrozumitelné], taková anomálie v našem životě – tedy čestným předsedou, tak tam měl nějakou řeč a mluvil o Masarykovi. Což je taková zvláštnost. Hlásí se k tomu, že je dokonce velmi neoportunní a tak dále, a přitom on tomu Masarykovi vůbec nerozumí. Absolutně neví, co to znamená, vidí ho tak naprosto zkresleně, tak falešnými brýlemi, že to ani není snad možné, aby v tom nebylo cosi v tom Masarykovi zastřeno. To ani tak falešně snad není možné. On opravdu asi – my zas vidíme toho Masaryka tak jednoznačně na druhé straně, že se nám zdá ten Král neuvěřitelný. Ono to s Masarykem bylo obojí asi a toho *positivismu* tam bylo strašně moc. A za první republiky potom vlastně takový ten oficiální masarykismus, no to byl *positivismus* zvláštního typu.

Tím pádem to pak mělo vliv i na *marxismus* a ten *marxismus* u nás byl vlastně převážně *positivistický*. A pak bylo také možné, aby v rámci lůna tohoto *marxismu*, jak rádi marxisté říkají, aby byl vykonán dost pozoruhodný pokus o *neopositivismus* marxistický. To je Tondl a jeho skupina. No, to patří jinam zase. No jo, tak tímto...